

2 dagen in Berlijn

- Geniet van een panoramisch uitzicht over de stad vanaf de Fernsehturm
- Wandel door de Tiergarten
- Beleef de geschiedenis bij Checkpoint Charlie

Dag 1

Ochtend Neem de lift naar boven bij de **Fernsehturm** (blz. 95) voor een panoramisch uitzicht over Berlijn. Stap dan in bus 100 voor een rondrit door de stad; stap uit bij Lustgarten en ga naar de **Berliner Dom**, Berlijns weelderigste kerk, (blz. 78–79) en het **Museuminsel** (blz. 72–87), waar u zich kunt vergapen aan de schitterende buste van de Egyptische koningin Nefertiti in het **Neues Museum** (blz. 80).

Middag Reis verder met de bus over **Unter den Linden** (blz. 62) naar de Bundestag voor het Duitse parlamentsgebouw, de **Reichstag** (blz. 138–139), en de schitterende **Brandenburger Tor** (blz. 69), ooit de grens tussen oost en west. Vlakbij liggen de **Tiergarten** (blz. 136), het grootste park van de stad, en de **Kaiser-Wilhelm-Gedächtnis-Kirche** (blz. 156–157), monument voor slachtoffers van WO II.

Dag 2

Ochtend Begin bij **Checkpoint Charlie** (blz. 145), de beroemde grensovergang tussen Oost- en West-Berlijn. Een deel van de Berlijnse muur staat nog overeind bij



Twee torens: de gotische Marienkirche en de futuristische Fernsehturm

de Niederkirchnerstrasse. Iets verderop ligt het **Holocaust Denkmal** (blz. 69), een aangrijpend monument voor de Berlijnse joden. Beëindig de ochtend in de **Friedrichstrasse** (blz. 142–143).

Middag Steek de Spree over via de sluisbrug Schleusenbrücke naar het **Nikolaiviertel** (blz. 92) en bekijk de **Nikolaikirche** (blz. 92), het rococo **Ephraim-Palais** (blz. 93) en de gotische **Marienkirche** (blz. 96–97). Ga tot slot naar een bar bij de binnenhoven van de **Hackesche Höfe** (blz. 105).

3 dagen in Berlijn

- Maak een reis door 750 jaar Berlijnse geschiedenis
- Bekijk in het Kulturforum de adembenemende kunst

Dag 1

Ochtend Wandel door het **Nikolaiviertel** (blz. 92) langs de Spree, bekijk de exposities over Berlijn in het **Ephraim-Palais**

(blz. 93) en bekijk de oudste parochiekerk van de stad, de **Nikolaikirche** (blz. 92). Ga noordwaarts naar de **Marienkirche** (blz. 96–97) met de neogotische toren. Boven op de **Fernsehturm** (blz. 95) is het uitzicht over Berlijn adembenemend.

Middag Bezoek na de lunch de protestante kathedraal, de **Berliner Dom** (blz. 78–79), en ga naar het **Museuminsel** om het **Pergamonmuseum** (blz. 82–85) te bekijken (houd er rekening mee dat de Altaarzaal tot 2019 gesloten is wegens renovatie). Steek de fraaie **Schlossbrücke** (blz. 76) van Schinkel over en wandel de hele **Unter den Linden** (blz. 62) af, tot aan de **Brandenburger Tor** (blz. 69), de iconische stadspoort, en de **Reichstag** (blz. 138–139) – een machtig symbool van het herenigde Duitsland. Beëindig de dag bij het **Holocaust Denkmal** (blz. 69), het nationale Holocaustmonument.

Dag 2

Ochtend Bekijk de twee belangrijkste culturele centra van de stad. Bezoek op de drukke **Potsdamer Platz** (blz. 132–135) het onderhoudende **Filmuseum Berlijn** (blz. 132). Er is veel te zien op het **Kulturforum** (blz. 118–119), de prachtige **Gemäldegalerie** (blz. 126–129), het grootste kunstmuseum van de stad, heeft een aantal schitterende Europese meesterwerken. Lunch in het café van het **Haus der Kulturen der Welt** (blz. 269).

Middag Verken de groene long van de stad, **Tiergarten** (blz. 136) en de nabijgelegen **Zoo Berlin** (blz. 154), leuk voor jong en oud. Bezoek tot slot het kerkmonument **Kaiser-Wilhelm-Gedächtnis-Kirche** (blz. 156–157), iets ten zuiden van de diertuin.

Dag 3

Ochtend Ga naar de Kochstrasse voor Koude-Oorlognostalgie in het **Haus am Checkpoint Charlie** (blz. 145). Bezoek het **Jüdisches Museum** (blz. 144–145) over de geschiedenis van de Berlijnse joden, of ga naar het zenuwcentrum van de nazi's, het **Topographie des Terrors** (blz. 144).

Middag Maak een uitstapje naar **Schloss Charlottenburg** (blz. 164–165) en bezoek de staatsvertrekken. Bekijk de kunst in het **Bröhan-Museum** (blz. 165) en de Picasso's in **Museum Berggruen** (blz. 168) ernaast. Ga voor een diner in de open lucht terug naar **Savignyplatz** (blz. 158).

5 dagen in Berlijn

- Ontdek oude schatten op het Museuminsel
- Treed in koninklijke voetsporen in Schloss Charlottenburg
- Ontspan aan de Wannsee

Dag 1

Ochtend Dompel uzelf onder in kunst en geschiedenis op het **Museum Insel** (blz. 72–87), kies wat u wilt zien in de vele zalen. Ga dan naar **Bebelplatz** (blz. 64), een indrukwekkende verzameling gebouwen, met een standbeeld ter ere van Friedrich des Grossen. Iets zuidelijker ligt de **Gendarmenmarkt** (blz. 66), het mooiste plein van de stad.

Middag Wandel over **Unter den Linden** (blz. 62), omzoomd door restaurants en winkels. Loop door de middelste boog van de **Brandenburger Tor** (blz. 69) naar het parlement van Duitsland, de **Reichstag** (blz. 138–139). De koepel werd in 1999 gebouwd door sir Norman Foster. Bezoek tot slot het **Holocaust Denkmal** (blz. 69), een monument voor de joden van Berlijn.

Dag 2

Ochtend Start bij **Schloss Charlottenburg** (blz. 164–165), ten westen van de stad en bezoek de staatsvertrekken van koning Friedrich I en koningin Sophie Charlotte. Kunstminnaars halen hun hart op in het **Bröhan-Museum** (blz. 169), **Museum Berggruen** (blz. 168) en **Museum Scharf-Gerstenberg** (blz. 168).

Middag Trakteer uzelf op een lunch op het eetplein van de **KaDeWe** (blz. 159), en bezoek na het eten de neoromaanse resten van de **Kaiser-Wilhelm-**



De indrukwekkende architectuur van het Sony Center, Potsdamer Platz

Gedächtnis-Kirche (blz. 156–157). Wandel over de

Kurfürstendamm (blz. 152–159), de hoofdader van West-Berlijn met talloze modezaken.

Dag 3

Ochtend Bekijk op **Bahnhof Friedrichstrasse** (blz. 71) de boeiende tentoonstelling 'Grens-ervaringen'. Bezoek de beroemde grensovergang **Checkpoint Charlie** (blz. 145) en zie documentaires over de Koude Oorlog in het **Haus am Checkpoint Charlie** (blz. 145). De nabijgelegen **Topographie des Terrors** (blz. 144) en **Martin-Gropius-Bau** (blz. 144) werden door nazi-inlichtingendiensten gebruikt.

Middag Loop naar het **Jüdisches Museum** (blz. 146–147), over de geschiedenis van de Berlijnse joden. Neem een pauze in het **Tiergarten**-park (blz. 136) en de **Zoo Berlin** (blz. 154).

Dag 4

Ochtend Neem de S-Bahn naar de **Wannsee** (blz. 188–189) en kuier langs het water, of maak een boottocht over de Havel. Wie dapper is neemt een duik in het meer. Vanaf de **Glienicker Brücke** (blz. 212), bekend uit de spionageromans van John Le Carré, is het uitzicht spectaculair.

Middag Neem na de lunch de veerboot naar de tuinen van **Pfaueninsel** (blz. 210). Ga in de avond naar **Prenzlauer Berg** (blz. 101) en geniet van de maaltijd in een café op de bomenrijke **Kollwitzplatz** (blz. 107).

Dag 5

Ochtend Ga naar de gotische **Marienkirche** (blz. 96–97) voor de middeleeuwse fresco *Totentanz*. Bekijk Berlijn van bovenaf op de **Fernsehturm** (blz. 95), de tv-toren. Wandel door het **Nikolaiviertel** (blz. 92) en bezoek de tentoonstelling over de geschiedenis van Berlijn in het oudste heilige gebouw van de stad, de **Nikolaikirche** (blz. 92).

Middag Neem de S-Bahn naar **Potsdamer Platz** (blz. 132–135), bekijk in het **Filmmuseum Berlin** (blz. 132) de geschiedenis van de Duitse cinema en bezoek een van de musea op het **Kulturforum** (blz. 118–119). Niet te missen is de collectie in de **Gemäldegalerie** (blz. 126–129) met werk van Titiaan, Vermeer, Holbein en Rubens. Ontspan 's avonds in **Kreuzberg** (blz. 140–149), de uitgaanswijk van Berlijn.



Standbeeld van dichter Friedrich Schiller voor de Deutscher Dom, Gendarmenmarkt



Buitenkant van de Neue Nationalgalerie in het Kulturforum

ROND UNTER DEN LINDEN

Het gebied rond de chique avenue Unter den Linden behoort tot de aantrekkelijkste van de stad. De ontwikkeling begon in de barok met het ontstaan van Dorotheenstadt in het noorden en Friedrichstadt in het zuiden. Vanaf het begin van de 18de eeuw verrezen hier prestigieuze gebouwen en begon men te bouwen op het Forum

Friedericianum (de latere Bebelplatz). Daarna werd Unter den Linden een van de belangrijkste avenues. De bombardementen in de Tweede Wereldoorlog eisten hun tol, maar hoewel de Oost-Duitse regering de straat slechts voor een deel restaureerde, vindt u in dit stadsdeel het grootste aantal historische gebouwen.

Bezienswaardigheden

Kerken

- 11 St-Hedwigs-Kathedrale
- 14 Friedrichswerdersche Kirche
- 16 Französischer Dom
- 18 Deutscher Dom

Musea

- 1 Zeughaus (Deutsches Historisches Museum) (blz. 60–61)
- 7 Deutsche Bank KunstHalle
- 22 Museum für Kommunikation

Straten en pleinen

- 2 Unter den Linden
- 10 Bebelplatz
- 15 Gendarmenmarkt
- 24 Pariser Platz

Theaters

- 12 Staatsoper Unter den Linden
- 17 Konzerthaus
- 29 Komische Oper
- 31 Admiralspalast
- 32 Maxim Gorki Theater

Historische monumenten

- 3 Neue Wache
- 4 Humboldt Universität
- 5 Reiterdenkmal Friedrichs des Grossen
- 6 Staatsbibliothek
- 8 Altes Palais
- 9 Alte Bibliothek
- 13 Kronprinzenpalais
- 20 Mohrenkolonnaden
- 21 Spittelkolonnaden
- 29 Brandenburger Tor
- 20 Holocaust Denkmal
- 33 Palais am Festungsgraben

Andere bezienswaardigheden

- 19 Friedrichstadtpassagen
- 23 Ehemaliges Regierungsviertel
- 27 Hotel Adlon Kempinski
- 28 Russische Botschaft
- 30 Bahnhof Friedrichstrasse

Restaurants

blz. 232–233

- 1 Augustiner am Gendarmenmarkt
- 2 Bocca di Bacco
- 3 Borchardt
- 4 Chipps
- 5 Cookies Cream
- 6 Dressler
- 7 Fischers Fritz
- 8 Kaffeehaus Einstein
- 9 Lorenz Adlon Esszimmer
- 10 Das Meisterstück
- 11 Nante-Eck
- 12 Quarré
- 13 Samadhi
- 14 Vau
- 15 Zwölf Apostel



Zie ook Stratengids kaarten 8 en 9

0 meter 400

4 Berliner Dom

De oorspronkelijke Berliner Dom was gebaseerd op een bescheiden barok ontwerp van Johann Boumann. De kathedraal werd tussen 1747 en 1750 gebouwd op de plek van een oude dominicanenkerk en omvatte de crypte van de familie Hohenzollern, een van de grootste in zijn soort van Europa. Het huidige neobarokke bouwwerk is een ontwerp van Julius Raschdorff en dateert uit 1894–1905. De centrale koperen koepel is 98 m hoog. Na zware beschadiging in de Tweede Wereldoorlog is de kathedraal nu in een eenvoudiger vorm gerestaureerd. De kapel van de Hohenzollern, die vroeger aan de noordkant stond, is inmiddels ontmanteld.



★ Interieur

Het indrukwekkende en rijkversierde interieur is rond 1900 ontworpen door Julius Raschdorff.



Orgel van Sauer

Het orgel, gebouwd door Wilhelm Sauer, heeft een fraai bewerkte kast. Het instrument telt 7200 pijpen.

UITGELICHT

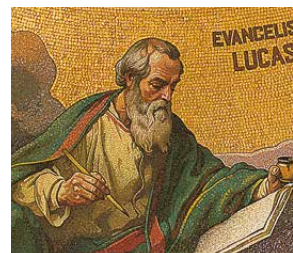
- ① Beelden van de apostelen
- ② Het hoofdaltaar, dat is gered uit de vorige kathedraal, werd vervaardigd door Friedrich August Stüler. Het dateert uit 1820.



Philipp der Grossmütige

(Filip de Grootmoedige)

Aan de voet van de arcade staan de beelden van kerkhervormers en zij die de Reformatie steunden. Het beeld van prins Filip de Grootmoedige is gemaakt door Walter Schott.

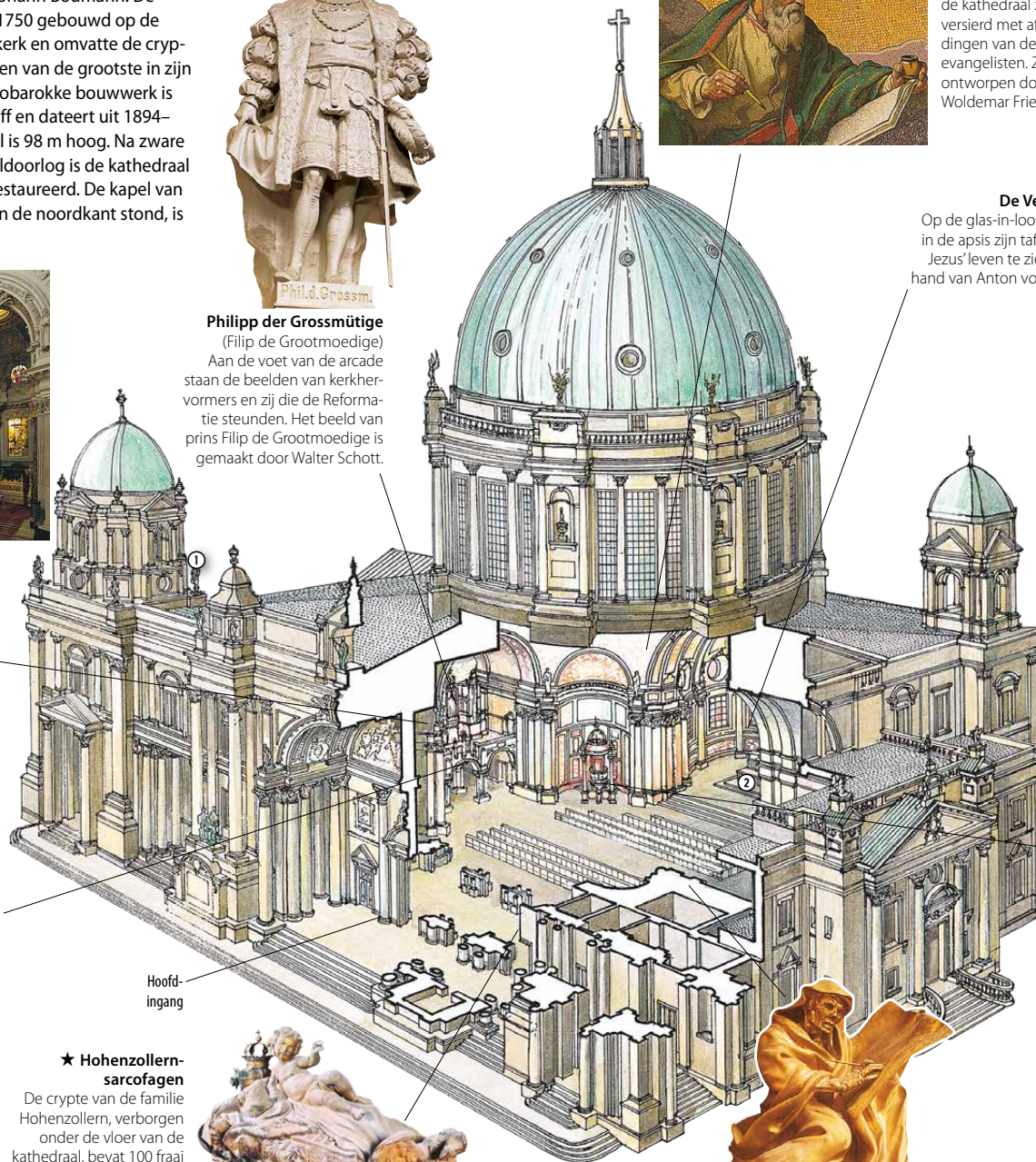


De vier evangelisten

De plafonds van de kleine nissen in de kathedraal zijn versierd met afbeeldingen van de vier evangelisten. Ze zijn ontworpen door Woldemar Friedrich.

De Verrijzenis

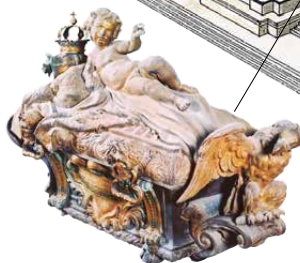
Op de glas-in-loodvensters in de apsis zijn taferelen uit Jezus' leven te zien van de hand van Anton von Werner.



Hoofdingang

★ Hohenzollern-sarcofagen

De crypte van de familie Hohenzollern, verborgen onder de vloer van de kathedraal, bevat 100 fraai gedecoreerde sarcofagen, waaronder die van prins Friedrich Ludwig.



★ Sarcofagen van Friedrich I en zijn vrouw

Beide sarcofagen zijn gemaakt door Andreas Schlüter. Het beeld op die van Sophie Charlotte stelt de dood voor.

TIPS VOOR DE TOERIST

Praktische informatie

Am Lustgarten. Kaart 9 B3. Tel. 20269119. www.berlinerdom.de
Open ma–za 9.00–20.00 (winter tot 19.00), zo en feestd. 12.00–20.00 uur. **Gesloten** tijdens diensten en evenementen.

Vervoer

Hackescher Markt. 100, 200.



De preekstoel

Deze fraai bewerkte, neobarokke preekstoel maakt deel uit van het fraaie interieur uit het begin van de 20ste eeuw.

Onder de loep: Nikolaiviertel

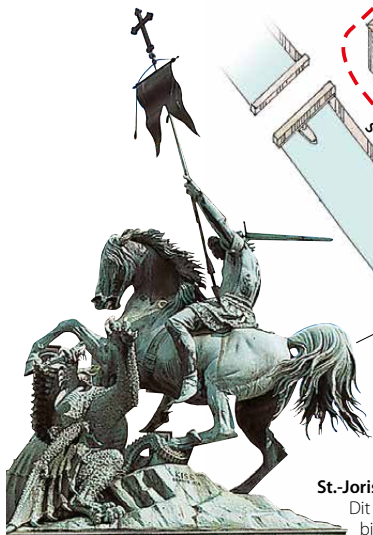
Het Nikolaiviertel dankt zijn naam aan de parochiekerk waarvan de torens boven de lage gebouwen in deze wijk uitsteken. Het Nikolaiviertel wordt gekarakteriseerd door nauwe straatjes met gezellige restaurants, souvenirwinkeltjes en kleine musea. De wijk heeft de oude accenten van het vroegere Berlijn behouden en er komen veel toeristen die op zoek zijn naar een rustig plekje na een dag winkelen – vooral in de zomer. In bijna elk pand hier is wel een restaurant of café gevestigd, dus in deze wijk valt er tot diep in de nacht genoeg te beleven.



1 Nikolaikirche
De kerk is nu een museum; de oorspronkelijke kerkmeubelen zijn bewaard gebleven en tentoongesteld.



1 Gerichtslaube
In de replica's van de arcaden en het middeleeuwse gerechtsgebouw zitten nu restaurants.



St.-Joris verslaat de draak
Dit beeld sierde ooit een tuin bij het Stadtschloss.



1 Knoblachhaus
Deze biedermeierkamer ligt op de eerste verdieping van het gebouw, dat de Tweede Wereldoorlog overleefde.

4 Ephraim-Palais
Opvallend is de façade van het paleis. Binnen vindt u een fraaie wenteltrap en een balustrade.



1 Rotes Rathaus
Dit monumentale raadhuis, dat ooit in een dichtbebouwde wijk stond, staat nu op een leeg plein.



ORIËNTATIEKAART
Zie Stratengids kaarten 9 en 10.



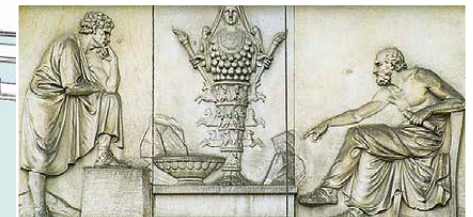
2 Nikolaiviertel
De straten in deze wijk vormden een inspiratiebron voor Gotthold Ephraim Lessing, die hier van 1752 tot 1755 woonde.

Het Hennepmuseum (Hanfmuseum) is een klein museum dat is gewijd aan de vele aspecten van de hennepplant.

Symbol

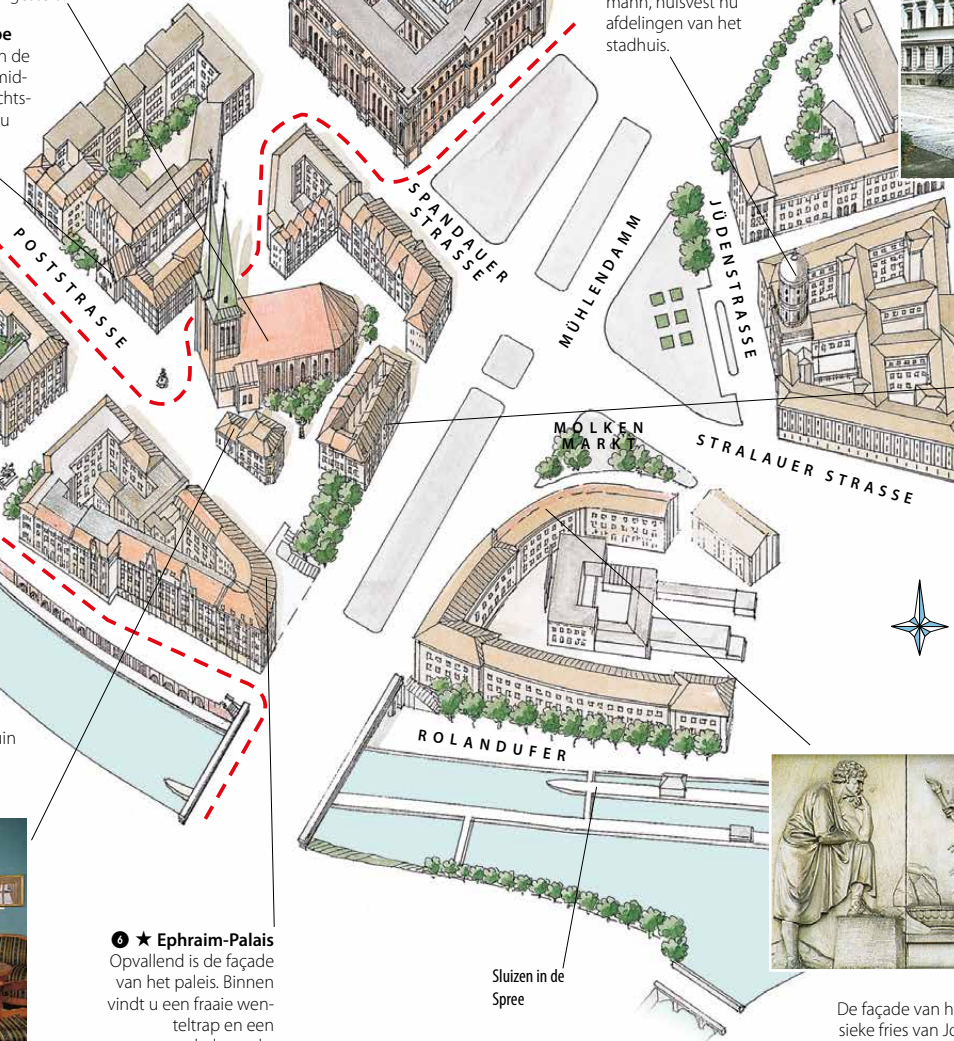
— Aanbevolen route

0 meter 75



5 Palais Schwerin en Münze
De façade van het paleis is versierd met een neoklassieke fries van Johann Gottfried Schadow. Afgebeeld zijn de vervaardiging van metaal en munten.

Sluizen in de Spree



WINKELN IN BERLIJN

Met in elke wijk een winkelcentrum dat een grote verscheidenheid aan goederen verkoopt, is Berlijn een plek waar u bijna alles kunt kopen, als u maar weet waar u moet zoeken. De populairste winkelgebieden zijn de Kurfürstendamm en de Friedrichstrasse, maar de kleinere winkels in Prenzlauer Berg, Friedrichshain, Schöneberg en Tiergarten zijn ook een bezoek waard. Kleine boetieks met flamboyante kleding in Berlijnse stijl duiken

onverwachts op aan binnenplaatsen, en de grote modehuizen bieden het nieuwste op kledinggebied. De markten kunt u het best zaterdagochtend bezoeken; de drukstbezochte – met kleurige kraampjes vol hoeden, tassen en ceintuurs – vindt u op het Museumsinsel en in Tiergarten. De Galeries Lafayette, KaDeWe en de talloze boekwinkels zijn ideale plaatsen om een middagje etalages te kijken.



Het moderne Europa-Center met zijn vele verdiepingen (blz. 154)

Openingstijden

De meeste winkels zijn geopend van maandag tot vrijdag van 10.00 tot 20.00 uur (zaterdag 10.00–18.00 of 20.00 uur); enkele warenhuizen vanaf 9.00 uur. Sommige grote winkels zijn op vrijdag en zaterdag tot 22.00 of 24.00 uur geopend. In het algemeen is er geen middagpauze, behalve in eenmanszaken. In de zes weken voor Kerstmis zijn de winkels op zaterdag tot 20.00 uur open. Als u dringend groente en fruit nodig hebt, kunt u het proberen bij een van de winkels op de stations. Er zijn supermarkten op Hauptbahnhof, Friedrichstrasse en Ostbahnhof.

Warenhuizen

Kaufhaus des Westens, beter bekend als **KaDeWe**, op de Wittenbergplatz (blz. 159), is zonder twijfel het grootste en beste warenhuis van Duitsland. Er worden alleen producten van de beste kwaliteit verkocht in de luxeuzen hallen, en praktisch alles wat een mens nodig

heeft, is hier te koop – van bijzondere parfums en elegant ondergoed tot haute couture, die alle verkocht worden in een winkel-in-de-winkelsysteem. De etenshal op de zesde verdieping is legendarisch om het restaurant dat uitkijkt op de Tauentzienstrasse.

De **Galeries Lafayette** aan de Friedrichstrasse is een authentiek stukje Parijs midden in Berlijn. Op de parfums, huis-houdelijke artikelen en mode komt een enorme clientèle af, bij wie de afdeling met Franse etenswaren ook populair is. Midden in de winkel rijst een bijzondere glazen kegel op, die de winkels weerspiegelt. Een andere zeer populaire winkel is **Karstadt** aan de Kurfürstendamm. Hoewel het assortiment minder uitgebreid is dan in de Galeries Lafayette, is het nog enorm; het restaurant op



Een typisch straatkraampje, vol souvenirs voor toeristen

de bovenste verdieping biedt een schitterend uitzicht.

Winkelcentra

Als toevoeging aan de twee grote winkelwijken van de stad – de Ku'damm en de Friedrichstrasse – worden er voortdurend nieuwe winkelcentra bijgebouwd, vaak in de nabijheid van een S-Bahnstation.



Het ruime interieur van warenhuis Hugendubel



Dassenwinkel Milano aan de Kurfürstendamm

Twee nieuwe winkelcentra zijn de concept-mall **Bikini Berlin**, vlak bij Zoo Station en het gigantische **Mall of Berlin** op Leipziger Platz. Net als de meeste winkels in Berlijn zijn ze op weekdagen open tot 20.00 uur. Ook nieuw is de populaire **Potsdamer Platz Arkaden**, dat in 1998 werd gebouwd. Het is een bekende ontmoetingsplaats en wordt dagelijks door duizenden toeristen en Berlijners bezocht. Volgens hetzelfde concept zijn de kleinschaligere en chique winkelcentra **Das Schloss**, Boulevard Steglitz en het voordeligere Forum Steglitz, alle gevestigd aan de Schlossstrasse in de zuidelijke wijk Steglitz. **Alexa**, aan de Alexanderplatz, is een groot winkelcentrum met 180 winkels verdeeld over vijf verdiepingen. Ook vindt u er een eetplein met diverse restaurantjes en een grote ondergrondse parkeergarage. In dit winkelcentrum zijn grote internationale kledingmerken, boekwinkels, elektronicawinkels en speelgoedwinkels te vinden.

Uitverkoop

Alle winkels in Berlijn legen hun rekken en planken in de uitverkoop, of *Schlussverkauf*, die tweemaal per jaar plaatsvindt, aan het eind van de winter en aan het eind van de

zomer. Aan het einde van januari, voordat de voorjaarscollecties de etalages sieren, kunt u winterkleding kopen tegen soms wel 50 procent van de oorspronkelijke prijs. Tijdens de zomereitverkoop (*Sommerschlussverkauf*), die eind juli begint, kunt u zomerkleding tegen vergelijkbare kortingen kopen. Artikelen die in de uitverkoop gekocht zijn, kunt u vaak niet ruilen, maar het kan geen kwaad om een gokje te wagen en te onderhandelen met de winkerverkoper. Wie weet hebt u geluk! Een aantal winkels verkoopt een assortiment artikelen die 'tweede seizoens'-handel genoemd worden. Dit betreft altijd nieuwe artikelen, maar wel uit het vorige seizoen. Deze producten worden vaak tegen hoge kortingen aangeboden. Verschillende winkels zijn gespecialiseerd in jeans van dure merken die ze tegen verlaagde prijzen aanbieden vanwege kleine schoonheidsfoutjes.

Hoe betaalt u

Als betaalmiddel voor hun waren vragen veel kleine winkels nog altijd om contant geld. In het centrum van Berlijn bent u overigens nooit ver verwijderd van een geldautomaat (blz. 284). Grotere winkels en warenhuizen accepteren ook creditcards.

ADRESSEN

Warenhuizen

Galeries Lafayette

Friedrichstrasse 76–78.
Kaart 9 A4. Tel. 209480.

KaDeWe

Tauentzienstrasse 21–24.
Kaart 12 F2. Tel. 21210.

Karstadt

Kurfürstendamm 231.
Kaart 12 D1. Tel. 880030.

Winkelcentra

Alexa

Grunerstrasse 20.
Kaart 10 D3. Tel. 269340121.

Bikini Berlin

Budapester Strasse 42–50.
Kaart 12 E1. Tel. 55496452.

Das Schloss

Schlossstrasse 34. Tel. 6669120.

Potsdamer Platz Arkaden

Alte Potsdamer Strasse 7.
Kaart 8 E5. Tel. 2559270.

Mall of Berlin

Leipziger Platz 12.
mallofberlin.de

Winkelassistent

Bent u van plan om flink te gaan winkelen in Berlijn en weet u niet zo goed waar u moet beginnen? Dan wilt u misschien wel de hulp inroepen van een winkelassistent. Dit zijn kenners die precies weten waar wat in de aanbieding is in warenhuizen en in boetieks. Alle informatie hierover vindt u op de site van Shoppinggids: berlin-shopper.com



In de hal van warenhuis KaDeWe (blz. 159)